

El cas pràctic: un camí “d’anada i tornada” en l’aprenentatge del Dret de consum

(2017PID-UB/014)

Dra. Lúdia Arnau Raventós

Professora Agregada de Dret civil

(larnau@ub.edu)

INFORME FINAL

I.Descripció dels objectius del projecte.

Tal i com es va plantejar al document de proposta del projecte (apartat Objectius), l’estratègia es va dissenyar amb la finalitat primera de fomentar l’aprenentatge reflexiu dels continguts propis de les assignatures implicades. Es pretenia reaccionar davant les dificultats generalitzades que mostren els estudiants a l’hora d’aplicar transversalment continguts estudiats en altres assignatures (i, probablement, en cursos anteriors), a l’hora d’aplicar la norma jurídica a un cas concret i, en fi, a l’hora de valorar críticament el contingut de la norma aplicable i el resultat que s’obté aplicant-lo a un supòsit de fet. Sovintea que l’estudiant no interioritzi l’estreta relació que hi ha a vegades entre distintes assignatures. Aquesta percepció ben segur que la fomenta l’existència mateixa d’assignatures que compartimenten tot sovint una mateixa matèria per a facilitar-ne l’ensenyament i l’aprenentatge. Succeeix, també, que el volum de matèria pròpia d’algunes assignatures no permeten dedicar suficient temps al debat de casos pràctics i això repercuteix directament en la manca d’actitud crítica de l’estudiant quant a allò que estableix la norma i el resultat final que deriva de la seva aplicació al cas concret.

Amb caràcter secundari, l’estratègia pretenia també ser una eina d’orientació pel docent a l’hora d’organitzar l’explicació teòrica d’una lliçó. Aquesta explicació aniria precedida d’una primera presa de contacte de l’estudiant amb un cas pràctic, de manera que el docent podia verificar quin nivell de coneixements tenia el grup i quina era la seva capacitat alhora de valorar el supòsit partint dels continguts que s’aconseguien recordar.

Amb menor rellevància, es buscava també fomentar l’expressió oral i en públic de l’alumnat i el treball en grup.

II.Context d’aplicació.

L’estratègia s’ha desenvolupat en el marc de l’assignatura optativa “Dret contractual europeu i patrimonial dels consumidors” corresponent al Grau en Dret (1er semestre) i de l’assignatura, també optativa, “Execució i responsabilitat contractual” corresponent al Màster en Dret de l’Empresa i dels Negocis (2on semestre). La tria d’aquestes assignatures va obeir a la circumstància comuna de desenvolupar-s’hi continguts relacionats amb el Dret

de consum; en concret, amb el dret contractual de consum. Això implica partir de coneixements previs (en especial, dels assolits arran el seguiment de l'assignatura Dret de les Obligacions i els contractes), que o bé no es recorden prou, o bé no es saben aplicar.

III. Accions desenvolupades.

La mecànica realitzada és la que ja es va anticipar al projecte, tot distingint entre una i altra de les assignatures implicades i que ara es reproduïx amb dades afegides relatives a la seva implementació:

DRET CONTRACTUAL EUROPEU I DRET DE CONSUM

(Optativa del Grau en Dret)

Dra. Lúdia Arnau

Professora Agregada de Dret civil UB

ES VA RECÓRRER A LA METODOLOGIA DE L'ANÀLISI DEL CAS, ABANS I DESPRÉS DE L'ESTUDI DEL RÈGIM LEGAL, EN 4 OCASIONS (veure *infra* taules de color groc insertades dins del programa de l'assignatura. Cada cas s'enumera [de **P1 al 4**], de tal manera que la **lletra A** indica quina és la matèria de la que tractava el supòsit, la finalitat per la que es plantejava, i la metodologia a seguir; la **lletra B** mostra el segon moment en què, de nou, els estudiants van encarar-se de nou al mateix cas amb el rerafons del que ja s'havia valorat amb caràcter previ i de l'explicació corresponent.

1.- CONTRACTACIÓ AMB CONSUMIDORS. INTRODUCCIÓ.

1.1.- Marc competencial.

1.1.1.- El Dret de consum: entre el dret públic i el dret privat. Les normes en matèria de contractació amb consumidors com a normes de dret privat i, en concret, com a normes de dret civil.

1.1.2.- La competència legislativa en matèria de contractació amb consumidors.

1.1.3.- Identificació dels principals textos legals en matèria de dret de consum. En concret:

A. Dret UE: la Directiva 2011/83 i el principi d'harmonització plena, i la Proposta de Reglament sobre compravenda com a "instrument opcional". Altres propostes de Directives.

El pas de l'"acquis" en matèria de consum a les distintes propostes de cara a formular un dret privat europeu. El Marc Comú de Referència.

B. El RDL 1/2007: més enllà de dret de la contractació amb consumidors.

Dret de la UE: **Directiva 85/374**, de 25 de juliol, de Responsabilitat del fabricant per productes defectuosos; **Directiva 93/13**, de 5 d'abril, sobre clàusules abusives amb consumidors; **Directiva 99/44**, de 25 de maig, de Garanties en la venda de béns de consum; **Directiva 2008/48**, de 23 d'abril, de Crèdit al Consum; **Directiva 2008/122**, de 14 de gener, sobre determinats aspectes dels contractes d'aprofitament per torns de béns d'ús turístic, d'adquisició de productes vacacionals de llarga durada, de revenda i d'intercanvi; **Directiva 2011/83**, de 25 d'octubre, de drets dels consumidors; **Proposta de**

Reglament del Parlament Europeu i del Consell, relatiu a una normativa comuna de compravenda europea (COM (2011) 635 final); **Directiva 2015/2302**, del Parlament i del Consell, de 25 de novembre de 2015, relativa als viatges combinats i als serveis de viatges combinats; **Proposta de Directiva**, del Parlament i del Consell, relativa a determinats aspectes dels contractes de subministrament de continguts digitals (COM (2015) 634 final)); **Proposta de Directiva**, del Parlament i del Consell, relativa a determinats aspectes dels contractes de compravenda en línia i altres vendes a distància (COM (2015) 635 final))

Dret estatal: **RDL 1/2007**, de 16 de noviembre, por el que se aprueba el Texto Refundido de la Ley General para la Defensa de Consumidores y Usuarios; **Ley 16/2011**, de 24 de junio, de Crédito al Consumo; **Ley 4/2012**, de 6 de julio, de contratos de aprovechamiento por turnos de bienes de uso turístico, de adquisición de productos vacacionales de larga duración, de reventa y de intercambio.

Dret català: **Llei 22/2010**, de 20 de juliol, per la que s'aprova el Codi de Consum de Catalunya.

1.2.- Concepte de consumidor.

1. A. Presentació del primer supòsit pràctic.

Finalitat: Valorar si en els distints escenaris que es proposen, s'identifica una situació d'asimetria o desigualtat entre les parts que faci adient qualificar a la "feble" com a consumidor.

Metodologia: Debat per grups reduïts. Debat entre grups

1.2.1.- Les persones físiques i les jurídiques com a consumidore.

1.2.2.- El consumidor com a destinatari final. El destinatari medial no especialista. La definició de consumidor a l'art. 3 RDL 1/2007.

A.- L'altra part: el professional (art. 4 RDL 1/2007)

B.- L' "actuació" en un àmbit "aliè" a la pròpia activitat professional o empresarial. Qüestions: la connexió immediata o mediata del contracte i l'activitat professional; els contractes amb doble finalitat.

1.B Revaloració de les conclusions obtingudes al primer debat arran de l'anàlisi del concepte legal.

Proposta addicional: si el concepte legal no s'adiu a les propostes realitzades inicialment, es proposarà que redactin un concepte legal de consumidor alternatiu al vigent. Els estudiants varen realitzar aquest exercici que va computar com a pregunta a la primera de les activitats avaluable.

2.- FASES DE LA CONTRACTACIÓ AMB CONSUMIDORS.

2.A Presentació del segon supòsit pràctic

Finalitat: Valorar, d'acord amb els coneixements generals, quines conseqüències es poden derivar de determinades afirmacions publicitàries.

Metodologia: Debat per grups reduïts. Debat entre grups

2.1.- La publicitat com a oferta. L'exigibilitat del contingut de la publicitat.

2.B Revaloració de les conclusions obtingudes al primer debat arran de l'anàlisi del règim legal de la publicitat adreçada a consumidors.

2.2.- Els deures d'informació precontractual: àmbit i efectes.

2.3.- La fixació del contingut del contracte: per negociació i per adhesió. Condicions generals de la contractació i clàusulas abusives. Àmbit subjectiu i requisits objectius de la clàusula abusiva. Efectes de la declaració del caràcter abusiu.

2.4.- El desistiment del contracte: l'extinció del contracte *ad nutum* i sense penalització.

2.4.1. Principals supòsits.

2.4.2 El règim jurídic general i subsidiari dels arts. 68 i ss RDL 1/2007.

2.4.2.1 La forma del desistiment.

2.4.2.2. El termini.

3.A Presentació del tercer supòsit pràctic

Finalitat: Valorar, d'acord amb els coneixements generals, quines conseqüències es poden derivar en cas que el producte (objecte del contracte desistible) hagi perdut valor, l'hagi augmentat, s'hagi perdut o destruït. També quan a l'ús que n'hagi pogut fer el consumidor abans de desistir.

Metodologia: Debat per grups reduïts. Debat entre grups

2.4.2.3 Els efectes del desistiment. L'obligació recíproca de restitució de les prestacions.

3.B Revaloració de les conclusions obtingudes al primer debat arran de l'anàlisi del règim legal

Proposta addicional: si el règim legal no s'adiu a les propostes realitzades inicialment, es proposarà que redactin un règim de liquidació de la situació possessòria alternatiu al vigent. Aquesta redacció alternativa va computar com a pregunta a la segona de les activitats avaluables.

3.- LA GARANTIA LEGAL DE LA CONFORMITAT DEL PRODUCTE AMB EL CONTRACTE.

4.A Presentació del quart supòsit pràctic

Finalitat: Valorar, d'acord amb els coneixements generals, quines conseqüències es poden derivar en cas que el producte no sigui conforme al contracte. Es plantejaran distintes situacions (cosa diferent, menys quantitat, defectes de funcionament, materials o tamany distint...)

Metodologia: Debat per grups reduïts. Debat entre grups

3.1.- Les regles generals: el règim del sanejament per vicis ocults i el règim de l'incompliment de les obligacions. Les accions i els terminis.

3.2.- El règim de la conformitat del producte amb el contracte. Els seus orígens i la seva generalització. El seu règim al TRLGDCU.

3.2.1 Àmbit objectiu i àmbit subjectiu.

3.2.2 El concepte de manca de conformitat.

3.2.3 Les accions i la seva jerarquia.

3.2.4 Els terminis.

4.B Revaloració de les conclusions obtingudes al primer debat arran de l'anàlisi del règim legal

MÀSTER EN DRET DE L'EMPRESA I ELS NEGOCIS

EXECUCIÓ I RESPONSABILITAT CONTRACTUAL

Assignatura optativa

Dra. Lúdia Arnau Raventós

Professora Agregada de Dret civil UB

A PROPÒSIT D'AQUEST PROGRAMA, ES VA RECÓRRER A LA METODOLOGIA DE L'ANÀLISI DEL CAS, ABANS I DESPRÉS DE L'ESTUDI DEL RÈGIM LEGAL, EN 3 OCASIONS (veure *infra taules de color groc insertades dins del programa de l'assignatura*. Cada cas s'enumera [de **11 al 3**], de tal manera que la **lletra A** indica quina és la matèria de la que tractava el supòsit, la finalitat per la que es plantejava, i la metodologia a seguir; la **lletra B** mostra el segon moment en que, de nou, els estudiants van encarar-se al mateix cas amb el rerefons del que ja s'havia valorat amb caràcter previ i de l'explicació corresponent.

1. El dret de desistiment. El seu règim jurídic a la contractació de consum.

1.1 Fonts de regulació.

1.A Presentació del primer supòsit pràctic.

Finalitat: Valorar si ateses les circumstàncies de cas, hi ha motius que justifiquin el reconeixement al consumidor de la facultat de desistir o extingir sobrevingudament el contracte sense motiu ni penalització.

Metodologia: Debat per grups. Debat final entre els grups.

1.2 Fonament.

1.B Revaloració de les conclusions obtingudes al primer debat.

Proposta addicional pel cas de concloure's que trontolla el fonament de la facultat en determinats casos en els que, no obstant, la facultat hi té cabuda: proposta de reformulació dels preceptes legals corresponents. Aquesta proposta es va plantejar com a exercici voluntari, que després es va debatre a classe, però sense computar com a exercici d'avaluació.

1.3 Naturalesa jurídica.

1.4 El termini per a desistir.

2.A Presentació del segon supòsit pràctic.

Finalitat: Valorar, d'acord amb els coneixements generals, quines conseqüències es poden derivar en cas que el producte (objecte del contracte desistible) hagi perdut valor, l'hagi augmentat, s'hagi perdut o destruït. També quan a l'ús que n'hagi pogut fer el consumidor abans de desistir.

Metodologia: Debat per grups. Debat final entre els grups.

1.5 Els efectes de l'exercici de la facultat de desistir.

2.B Revaloració de les conclusions obtingudes al primer debat.

Proposta addicional pel cas de concloure's que el règim legal no és adient o suficient: proposta de reformulació dels preceptes legals corresponents. Aquest exercici es va formular constituint una pregunta a una de les activitats evaluables.

1.6 L'anomenat "desistiment convencional".

2. El compliment del contracte. Criteris de compliment.

2.1 Aspectes legals i jurisprudencials.

2.2 Els mitjans de pagament.

2.3 El pagament amb targetes de crèdit.

2.4 El compliment a la contractació de serveis

3. El principi de conformitat.

3.A Presentació del quart supòsit pràctic

Finalitat: Valorar, d'acord amb els coneixements generals, quines conseqüències es poden derivar en cas que el producte no sigui conforme al contracte. Es plantejaran distintes situacions (cosa diferent, menys quantitat, defectes de funcionament, materials o tamany distint...)

Metodologia: Debat per grups reduïts. Debat entre grups

3.1 El règim del sanejament per vicis ocults i l'incompliment del contracte.

3.2 El règim de la manca de conformitat: del Conveni de Viena sobre compravenda internacional de mercaderies, al Dret europeu de contractes amb consumidors (Dir. 44/99) i al DL 1/2007, Text Refós de la LGDCU

3.2.1 Àmbits objectiu i subjectiu.

3.2.2 El concepte de "conformitat amb el contracte"

3.2.3 Els remeis pel cas de manca de conformitat. El principi de gratuïtat.

3.2.4 Legitimació passiva.

3.2.5 Els terminis.

3.B Revaloració de les conclusions obtingudes al primer debat arran de l'anàlisi del règim legal

4. Les garanties del compliment.

4.1 El sistema legal de protecció del crèdit.

4.2 Les garanties voluntàries. Tipologia: garanties reals i personals. Aproximació al seu règim jurídic.

5. Modificació i novació objectives del contracte. El canvi en la posició jurídica contractual.

4.1 De la cessió del crèdit o el deute

4.2 La cessió del contracte.

6. Especialitats a la contractació sectorial sobre béns i serveis de consum.

6.1 El crèdit al consum.

6.2 Els contractes vinculats. Concepte i règim jurídic.

IV. Resultats assolits.

La percepció general és que l'estratègia va agradar i es va considerar útil pels estudiants. Així ho avala l'opinió generalitzada de les enquestes específiques que es varen realitzar a un grup i a un altre, i que s'adjunten a aquest informe (docs. Enquesta Màster i Enquesta Optativa Grau). També s'adjunta l'enquesta de professorat relativa a l'assignatura optativa de Grau (doc. Enquesta Professorat) (pel que fa a l'assignatura del Màster, a data d'avui [19.06.2018] encara no es troba disponible).

Com a dada més objectiva, es confirma que en tots aquells casos en què el cas plantejat va derivar en una proposta de formulació alternativa d'algun precepte, els exercicis presentats pels estudiants van ser excel·lents, prescindint de si computaven o no en alguna activitat avaluable. Si ens fixem en les qualificacions finals de les assignatures, cal assenyalar:

-Quant a l'assignatura optativa de Grau, la taxa d'èxit (81%) és lleugerament inferior a la taxa del curs anterior (88%). Aquest fet obeeix a que, havent-hi més estudiants matriculats al curs 2016-2017, el nombre de no superats va ser el mateix (1). De totes maneres, l'estratègia es considera puntual, no global, de manera que tampoc pot establir-se un lligam directe entre millors o pitjors resultats o qualificacions finals i l'estratègia. Per això caldria generalitzar-la i aplicar-la a tot el programa docent.

-Quant a l'assignatura optativa de Màster, la taxa d'èxit continua sent, com en cursos anteriors, del 100%. Enguany, però, les qualificacions finals han estat molt millors (1 excel·lent, 10 notables i 1 aprovat). Això contrasta amb els resultats obtinguts en cursos anteriors, amb major nombre d'aprovats (vegeu doc. Històric de l'assignatura Execució i responsabilitat contractual). Però, igualment i per les mateixes raons, no es creu que els millors resultats obeeixin directament i exclusivament a l'estratègia.

V. Transferibilitat dels resultats i valoració de l'experiència.

Més enllà d'una valoració general positiva de l'estratègia, cal fer notar:

-En relació a l'assignatura optativa de Grau, el nombre d'estudiants (12, amb assistència a classe d'una mitja de 8) feia complexe el treball en grup. Tot i així, va contribuir a donar agilitat i dinamisme a les sessions.

-En relació a l'assignatura de Màster, la procedència de l'alumnat (2 estudiants de la Xina i la resta de Llatinoamèrica) potser va ralentitzar d'entrada l'assoliment òptim de resultats (així, el recordatori i actualització de continguts ja estudiats). A la llarga, va contribuir sens dubte a trobar punts de confluència (en especial, terminològics) entre els ordenaments dels que partien els estudiants.